

UNIVERZITA PARDUBICE
Fakulta filozofická, Katedra sociálních věd
Posudek oponenta/vedoucího bakalářské/diplomové práce

Název práce: Jak se chová evropský projekt ve „svém“ prostředí

Autor/ka práce: Adam Broulík

Vedoucí práce: Petr Pabian

Adam Broulík se rozhodl pojmut téma své diplomové práce netradičně a pokusit se o určitý teoretický experiment. Projekt jako takový si zhmotnil v souladu s konceptem actor network theory podle Latoura, kdy jsou i neživé věci (v tomto případě projekt), považovány za aktéra a rovnocenného partnera. Vykazují se určitými vlastnostmi, mají svou „agency“, kterou však autor práce nahradil kategoriemi P. Bourdieau „habitus“, „kapitál“ a „pole“. Takto eklekticky pojaté východisko představuje také rámec, ve kterém se pohybuje i vlastní výzkum, prováděný etnograficky. Zakládá se především na pozorování, které je komentováno výzkumníkem. Adam Broulík zkoumá hlavně „chování“ projektu ve vybraném prostředí. Stalo se jím gymnázium Josefa Ressela v Chrudimi, které i výzkumník sám absolvoval. Pohyb ve známém prostředí mu nečinil potíže a přinesl mu i určité výhody v přístupu ke klíčovým informátorům. Než se však Adam Broulík za ředitelku gymnázia vypravil, uskutečnil předtím ještě několik rozhovorů s osobami, které se dostávají s evropskými projekty z různých pozic do styku, aby získal aspoň základní orientaci ve zkoumané problematice. Tady spatřuji základní pochybení v tom, že autor práce sice prostudoval řadu antropologické literatury, nezval však do ruky nic, co by se věnovalo projektovému managementu. Možná by pak neměl takový problém definovat co/kdo je projekt (viz kap. 4) a nezaměřoval by ho pak se subjekty, které na realizaci projektů poskytují finanční prostředky (evropské fondy). Alespoň jedna definice (např. podle evropského standardu IPMA) by jistě neuškodila, stejně jako i další zásady pro tvorbu a řízení projektů, možná by se v tom pak Adam Broulík neztrácel a nebyl zmaten, pokud některý z informátorů použije žargon projektových manažerů (např. „měkké“ peníze). Nevytahoval by si pak z uskutečněných rozhovorů jen určité drobnosti, které se mu až nápadně hodí „do krámu“. Z těchto střípků a na pozorovaných jevech během výuky v rámci tzv. projektových dnů se autor práce pokouší demonstrovat, jak „projekt“ uplatňuje svou moc a ovlivňuje mocenskými technikami ostatní aktéry (učitele, žáky), a to v souladu se svými oblíbenými autory Foucaultem a Blommaertem. Samotný popis výzkumu je pojat velmi subjektivně a kolísá mezi osobním deníkem a reportáží, a je výběrem jazykových prostředků za hranici vědeckého textu. Čtenář je doslova zahlcen velkým množstvím detailů o tom, co student pozoroval a prožíval, aniž je vše relevantní pro cíl výzkumu. Značná pozornost je věnována uplatňovaným výukovým metodám, ačkoliv nejsou vůbec předmětem zájmu a „chování“ projektu na nich není sledováno. Několikrát je totiž zmíněno, že vliv projektu není na samotných žácích patrný a jediní, kdo pociťují „přítomnost“ projektu, jsou spíše učitelé, příp. ředitelka školy, pokud se zrovna zaměstnávají plněním určitých formálních pravidel pro publicitu (fotodokumentace, prezentace fondů) a vykazování monitorovacích indikátorů (prezenční listiny). Projekt je autorem práce považován pouze za vlastníka finančního kapitálu, upírá mu jakýkoliv kulturní kapitál, jehož nositelem jsou zásadně učitelé. Toto oddělování projektu od těch, kdo ho realizují (uskutečňují, uvádějí v život), občas přechází za hranice přijatelné abstrakce. Projekt se tak chová jako umělá inteligence, která se vymkla svým tvůrcům a žije si dál svým vlastním životem. Učitelé fungují jenom jako „tlumočníci“ projektu. Při čtení diplomové práce jsem si musela občas klást otázky, zda si vůbec dokážu takto osamostatněnou neživou entitu představit, obzvláště u formulací: „učitelé podporují spolupráci s projektem“ (s kým tedy spolupracují? sami se sebou?), „když učitelé během hodin jednali s projektem, chovali se jinak, než když jednali s dětmi“ (s kým vlastně ti učitelé tedy jednali?), „učitelé komunikují s projektem“ (s kým? telefonují snad sami sobě?), „přítomnost projektu je redukována na fotografování s vlaječkami“ (a jak by se měla vlastně přítomnost projektu ve třídě projevat?). Zhmotnění projektu do jedináčického aktéra pak prohlubují studentovy závěry o tom, jak si projekt osobuje nějaké rozhodovací pravomoci, např. „projekt probíhá izolovaně a zasahuje pouze tam, kde potřebuje“ „projekt si je své potřebnosti vědom“ „mocenské strategie má projekt promyšlené a řídí se pravidlem, že nejlepší je, když zůstane moc skrytá“ apod. Podle autora také projekt využívá své propojení s regionální a státní mocí to mu umožňuje nastavovat pravidla, což mě vede k myšlence, že zde zřejmě dochází k fatální záměně projektu za tzv. implementační jednotku, která je pověřena

implementací projektů v praxi, tedy určuje či zpřesňuje pravidla pro čerpání přidělených finančních prostředků a následně jejich dodržování kontroluje. Pokud jde o parametry vlastního projektu, resp. aktivit projektu či míry zapojení cílových skupin, je to už záležitostí tvůrců (resp. žadatelů a později realizátorů) projektu. U popisovaného příkladu je to zřejmě samo gymnázium, resp. jeho pracovníci, zařazení do realizačního týmu. S okolnostmi vzniku „existence“ projektu nás však student neseznámí, možná je to tím, že do zkoumaného prostředí vstoupil až v situaci, kdy realizace projektu běžela naplno. Je škoda, že nám ani nepřiblíží samotnou podstatu projektu (cíle, aktivity, výstupy) a požadavky z toho plynoucí (materiální zabezpečení, pozice realizačního týmu, koncepční změny ve výukových metodách apod.), přestože sám měl v úmyslu zkoumat ono bourdieauovské „pole“, spokojil se pouze se stručným komentářem, že projekt „má vyhrazený svůj čas a prostor“. Očekávala bych, že najdeme popis projektu či projektovou fiši alespoň v přílohách, ale místo toho se tam nachází ukázky pracovních listů a dalších pomůcek pro výuku, o jejichž relevanci mám značné pochybnosti. Otázkou zůstává, zda Adam Broulík nepřehlédl některý z podstatných aspektů – že způsob realizace projektu je značně ovlivněn prostředím, v jakém se vyskytuje, tedy organizační kulturou školy, a že některé v práci zmíněné nešvary může přebírat odtud. Přesto považuji předloženou diplomovou práci za přínosný pokus nahlédnout praktickou realizaci evropského projektu z jiné perspektivy a uvědomit si, jak se v samotném důsledku může projekt opravdu „chovat“ jako autonomní systém, kterému začnou - i díky řadě vynucených formálních pravidel – spíše jeho realizátoři sloužit, místo toho, aby sloužil ku prospěchu jim (jako cesta, která vede k cíli, změně, zkvalitnění služeb, prestiži apod.) Vynikající je také postřeh, týkající se vytváření sekundárních nerovností mezi školami, z nichž ty, které čerpají evropské fondy, jsou nepopíratelně zvýhodněny, a to přes deklarované úsilí evropské politiky o vyrovnávání příležitostí mezi regiony.

Po formální stránce nemám žádné zásadní výhrady, až na smíchání různých fontů na s. 15 a drobné nedostatky u citací (chybí čísla stránek, odkud byl výrok převzat). Práce jinak splňuje požadavky kladené na závěrečné práce, doporučuji ji k obhajobě a navrhuji hodnotit známkou „velmi dobře“.

Doplňující otázky:

Souhlasíte, že je zcela v kompetenci realizátorů, nakolik bude projektová myšlenka prezentována, záleží tedy na nich, zda tak učiní v celé šíři (záměr a cíle projektu), nebo zda jimi bude redukována na „nutné zlo“, které přinese škole akorát potřebné technické vybavení?

Není to spíš sama škola, která využívá svého práva nařídít žákům na projektových dnech povinnou účast, přestože jiný realizátor projektu by možná volil víc participativní přístup k zapojování cílové skupiny?

V práci jste použil obrat, že mezi školou a projektem je „pracovní/obchodní vztah“, kde ale má projekt „výhodnější pozici“. Můžete přiblížit, co tím máte na mysli? Tuším, že i mezi projektem a učiteli panuje stejně pojmenovaný vztah. Co to znamená v jejich případech?

Dne: 15. 8. 2014

.....
Podpis oponenta